

OPŁATY i FUNDUSZE

w ochronie środowiska

VERLAG
DASHÖFER
Literatura fachowa
dla firm i instytucji

AKTUALNOŚCI • PORADY PRAWNE • TEMAT NUMERU • FINANSE • PYTANIA I ODPOWIEDZI

Nr 11 listopad 2007

Miesięczny serwis informacyjno-doradczy

www.dashofer.pl

Spis treści:

■ Aktualności

Producenci i importerzy baterii zapłacą dodatkowo opłatę rejestracyjną	1
Wsparcie działań na rzecz środowiska dla małych i średnich przedsiębiorstw	2
Sprawozdanie Komisji Europejskiej ma temat zrównoważonego rozwoju	4

■ Porady prawne

Pozwolenie zintegrowane – kogo dotyczy ten obowiązek?	5
Obowiązki przedsiębiorstw w zakresie pomiarów emisji zanieczyszczeń do powietrza	7

■ Temat numeru

Wydatki inwestycyjne jako jeden z nakładów na ochronę środowiska w firmie	8
---	---

■ Finanse

Program LIFE+ – kryteria oceny wniosków	10
Co zaliczamy do kosztów bieżących ochrony środowiska?	14

■ Pytania i odpowiedzi

Wykaz zmian w prawie	15
----------------------	----

§ Aktualności

Producenci i importerzy baterii zapłacą dodatkowo opłatę rejestracyjną

Do tej pory przepisy o tego rodzaju ogniwach znajdowały się w różnych ustawach i często były nieprecyzyjne. Wynikały one z ustawy o porządku i czystości w gminach. Mówiły, że ogniwa mają być zbierane oddzielnie, ale nie do końca było wiadomo, gdzie je oddać.

Gdy nowe przepisy wejdą w życie – we wrześniu przyszłego roku – nie powinno być problemu ze znalezieniem odpowiedniego punktu zbiórki. Dla producentów i importerów baterii będzie to oznaczało dokonanie wpisu do rejestru głównego inspektora ochrony środowiska i uiszczenia opłaty rejestracyjnej.

Żeby zapewnić wymagany przez unijne przepisy poziom zbierania baterii i akumulatorów, zbiórki mają prowadzić sklepy sprzedające baterie, których powierzchnia przekracza 25 m kw. Obowiązek ten będą

miały również hurtownie handlujące bateriami i punkty serwisowe wymieniałe baterie i akumulatory. Można będzie też oddać je w szkołach, urzędach czy innych miejscach, które tego rodzaju punkty zechcą prowadzić. Klienci nie dopłacą ani grosza: baterie oddadzą nieodpłatnie, także punkt nieodpłatnie prześle je zbierającemu.

Zdaniem Krzysztofa Czarnomskiego, kierownika Zakładu Gospodarki Odpadami w Instytucie Ochrony Środowiska, obecnie system zbiórki baterii funkcjonuje coraz lepiej. Jeżeli, zgodnie z projektem ustawy, powstanie więcej takich punktów, to mamy szansę spełnić unijne wymagania w tym zakresie – dodaje. Natomiast akumulatory samochodowe trzeba będzie oddać do sprzedawcy detalicznego albo do punktu serwisowego. Zdążyliśmy się zresztą do tego przyzwyczaić. Obecnie przy zakupie nowych sklepy pobierają kaucję, którą oddają przy zwrocie

Szanowni Państwo!

Przekazuję w Państwa ręce listopadowy numer serwisu informacyjno-doradczego „Opłaty i fundusze w ochronie środowiska”.

Polecam lekturę działu „Aktualności”, z którego dowiedzą się Państwo m.in. o programie Wsparcia działań na rzecz środowiska dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Program ten obejmuje między innymi uproszczenie dostępu do systemów zarządzania środowiskiem i promowania wiedzy na temat kwestii środowiskowych wśród przedsiębiorstw.

Zachęcam także do przeczytania artykułu dotyczącego wydatków inwestycyjnych w różnych obszarach ochrony środowiska m.in. gospodarki wodno-ściekowej, ochrony wód a także gospodarki odpadami.

Wierzę, że informacje zawarte w tych artykułach, jak również w pozostałych tekstach spełnią Państwa oczekiwania i okażą się pomocne w pracy.

Z wyrazami szacunku,
Wydawnictwo Verlag Dashofer

Agnieszka Szewczyk

Agnieszka Szewczyk
Redaktor odpowiedzialny
e-mail: szewczyk@dashofer.pl
tel. (0-22) 559 36 54

starego. Ta regulacja nadal będzie stosowana.

Przygotowywane przepisy przysporzą przedsiębiorcom dodatkowych obowiązków. Określą nie tylko sposób zbierania czy zagospodarowywania zużytych baterii, ale też ich oznaczania i produkcji, a szczególnie używania szkodliwych pierwiastków i substancji. Zdaniem Krzysztofa Czarnomskiego firmy powinny sobie poradzić. Nie produkuje się już baterii z dużą zawartością rtęci czy srebra, bo nie pozwala na to choćby prawo ochrony środowiska czy ustawa o odpadach. Projektowane regulacje różnią się od zawartych w przepisach dla

innych grup szkodliwych ekologicznie produktów. Unijna dyrektywa nie wymaga bowiem, aby osiągać odpowiedni poziom odzysku i recyklingu baterii i akumulatorów. Ważny będzie przede wszystkim poziom zbierania.

Producenci i importerzy baterii, podobnie jak wprowadzający opakowania czy sprzęt elektryczny i elektroniczny, będą się musieli wpisywać do rejestru prowadzonego przez głównego inspektora ochrony środowiska. Za taki wpis trzeba będzie uiścić opłatę rejestrową, a w kolejnych latach opłaty roczne. Jeżeli ktoś nie wywiąże się z obowiązku zbiórki, zapłaci opłatę pro-

duktową. Natomiast koszty związane ze zbieraniem baterii poniosą wprowadzający je na rynek. ■

Redakcja

NASI STALI EKSPERCI:

Paulina Grabowska, prawnik. Absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, aplikant radcowski w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie. Ukończyła Szkołę Prawa Amerykańskiego oraz Szkołę Prawa Brytyjskiego i Europejskiego przy Uniwersytecie Warszawskim. Absolwentka studiów podyplomowych „Zarządzanie i finanse w przedsiębiorstwie” w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Obecnie pracownik dużej kancelarii.

Michał Kuliński, prawnik. Wykształcenie: Uniwersytet Jagielloński – Wydział Prawa i Administracji (1996-1998), Uniwersytet Warszawski – Wydział Prawa i Administracji (1998 – ukończony w 2001 r.), Centrum Prawa Amerykańskiego – Levin College of Law University of Florida przy WPiA UW, Studium Bezpieczeństwa Narodowego przy Instytucie Stosunków Międzynarodowych UW. Pracuje nad doktoratem w Instytucie Prawa Międzynarodowego Uniwersytetu Warszawskiego. Jest pracownikiem firmy Prawniczej „Smoktunowicz&Falandysz”.

Krzysztof Choromański, współwłaściciel i Członek Zarządu Biura Konsultacyjnego KOBİKO Sp. z o.o. odpowiedzialny za zarządzanie projektami (ekonomiczne zagadnienia ochrony środowiska oraz przygotowanie i realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie infrastruktury ochrony środowiska i gospodarki komunalnej).

§ Aktualności

Wsparcie działań na rzecz środowiska dla małych i średnich przedsiębiorstw

W październiku br. został opublikowany komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów zatytułowany „Małe, czyste i konkurencyjne – Program pomocy małym i średnim przedsiębiorstwom w przestrzeganiu prawodawstwa w zakresie ochrony środowiska”. Celem tego komunikatu jest wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw w efektywnym wykorzystywaniu energii i surowców naturalnych.

Zapewnia on ramy prawne, które wzmacniają istniejące polityki i inicjatywy, mając na uwadze szczególne cechy mniejszych przedsiębiorstw.

Komisja proponuje stworzenie programu pomocy małym i średnim przedsiębiorstwom (MŚP) w implementacji prawodawstwa w zakresie ochrony środowiska.

Program obejmuje między innymi uproszczenie dostępu do syste-

mów zarządzania środowiskiem i promowanie wiedzy na temat kwestii środowiskowych wśród przedsiębiorstw.

W komunikacie podkreślono, że ambitne cele ustanowione przez Radę Europejską w odniesieniu do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych, energii odnawialnej i efektywności energetycznej, które mają zostać osiągnięte do roku 2020, wiążą się z koniecznością powstania nowego modelu ekonomicznego pozwalającego na zapewnienie, aby zagadnienia dotyczące ochrony środowiska stały się integralną częścią procesów produkcji i produktów. Komisja dostrzega sygnały, że duże sektory przemysłu zmierzają w kierunku czystszych procesów produkcyjnych, aby między innymi odpowiedzieć na imperatywy związane ze zmianami klimatycznymi.

MŚP muszą się mierzyć z innymi, czasami większymi, wyzwaniem niż duże przedsiębiorstwa oraz muszą rozwiązywać szczególne problemy

przy zajmowaniu się wpływem na środowisko i prawodawstwem w dziedzinie ochrony środowiska. Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) są istotną częścią europejskiej gospodarki, gdyż stanowią 99% wszystkich przedsiębiorstw i tworzą 57% ekonomicznej wartości dodanej. Z tego powodu odgrywają ważną rolę w ewolucji gospodarki europejskiej w kierunku bardziej zrównoważonych wzorców produkcji i konsumpcji. Ze względu na duży udział w działalności gospodarczej, MŚP mogą znacząco oddziaływać na środowisko. Głównym problemem nie są poszczególne przedsiębiorstwa, choć w niektórych przypadkach mogą one wywierać poważny indywidualny wpływ na lokalne środowiska i społeczności, ale ich połączony całkowity wpływ we wszystkich sektorach.

PAMIĘTAJ!

MŚP często nie są w pełni świadome wpływu swojej działalności na środowisko. Większość z nich (na podstawie badań wspomnianych w komunikacie, między 75% a 90%) uważa, że ich działalność nie ma wpływu na środowisko.

Co się z tym wiąże, większość z nich nie wprowadza żadnych praktycznych środków mających na celu zmniejszenie ich wpływu na środowisko i jedynie 6% z nich wdrożyło system zarządzania środowiskiem (EMAS). W komunikacie wspomniane są badania, które udowadniają, że nawet jeśli wśród MŚP stosowanie systemów zarządzania środowiskiem i narzędzi jest rzadsze niż wśród dużych przedsiębiorstw (częściowo ze względu na koszty zewnętrznej weryfikacji), to po ich wprowadzeniu zazwyczaj następuje istotna zmiana. Czasami MŚP są częścią łańcucha dostaw większych przedsiębiorstw. W takich przypadkach odpowiedzialność tych ostatnich za pomoc MŚP w przestrzeganiu przez nie przepisów w zakresie ochrony środo-

wiska jest kluczowa. Mimo, że ich łączny wpływ na środowisko naturalne jest znaczny, często MŚP nie są objęte szerszej zakrojonymi i bardziej efektywnymi programami ochrony środowiska lub prawodawstwem. Jednocześnie MŚP często nie posiadają odpowiedniej wiedzy fachowej na temat prawodawstwa oraz ochrony środowiska, aby skutecznie stosować prawodawstwo w dziedzinie ochrony środowiska. MŚP często, dopóki nie zostanie zwrócona im na to uwaga, uważają, że ich działania są w pełni zgodne z unijnym ustawodawstwem. W tych okolicznościach działalność może wpływać znacząco na zdrowie bądź bezpieczeństwo pracowników tak samo, jak na zagrożenie dla środowiska. Niebranie pod uwagę kwestii ochrony środowiska naturalnego w prowadzeniu działalności gospodarczej równa się także utracie zysków płynących z lepszego zarządzania środowiskiem i „ekoinnowacji”.

Program Komisji Europejskiej ma następujące cele:

- zwiększenie przestrzegania prawodawstwa w zakresie ochrony środowiska przez MŚP przez:
  - zmniejszenie wpływu na środowisko i poprawę funkcjonowania MŚP z punktu widzenia środowiska naturalnego oraz
  - zapewnienie zharmonizowanego wdrożenia prawodawstwa w zakresie ochrony środowiska i równych reguł gry dla MŚP na rynku wewnętrznym;
- zwiększenie efektywności (energia, zasoby) MŚP dzięki zastosowaniu odpowiednich systemów zarządzania środowiskiem i innych narzędzi;
- zwiększenie efektywności kosztowej polityki ochrony środowiska, zmniejszenie kosztów administracyjnych dla MŚP i w ten sposób uwolnienie zasobów w celu zwiększenia przestrzegania przepisów;
- zwiększenie ekoinnowacji MŚP i ich konkurencyjności.

W Programie proponuje się serię działań skupionych wokół następujących tematów:

- 1) **Lepsze stanowienie prawa podczas opracowywania i realizacji działań** tak, aby ułatwić MŚP przestrzeganie przepisów, zminimalizować obciążenie administracyjne i uwolnić zasoby służące poprawie przestrzegania przepisów;
- 2) **Bardziej dostępne i zindywidualizowane systemy zarządzania środowiskiem** służące włączeniu kwestii związanych z ochroną środowiska do zasadniczej działalności MŚP w sposób spójny i oszczędny;
- 3) **Ukierunkowana pomoc finansowa i wieloletni program finansowy** w celu propagowania i wspierania inicjatyw władz publicznych lub sieci na rzecz wspierania działalności gospodarczej mających na celu zrównoważoną produkcję w MŚP;
- 4) **Gromadzenie wiedzy specjalistycznej w zakresie ochrony środowiska dla MŚP na szczeblu lokalnym** w celu rozwiązania problemu braku wiedzy specjalistycznej na poziomie przedsiębiorstwa;
- 5) **Lepsza komunikacja i bardziej ukierunkowane informacje** służące zmniejszaniu konkretnych luk informacyjnych.

Środki na finansowanie Programu będą pochodziły z alokacji LIFE+ (5 milionów euro w latach 2007-13) i dodatkowych środków uruchomionych z Programu Konkurencyjności i Innowacje (the Competitiveness and Innovation framework Programme – CIP) i Funduszy Strukturalnych.

Program i jego wdrażanie będą regularnie poddawane przeglądowi przez Komisje przy współpracy z państwami członkowskimi przez sieć krajowych punktów kontaktowych „MŚP i środowisko”, które zostaną wyznaczone przez państwa członkowskie. W trakcie dorocz-

nych spotkań sieć będzie monitorowała wdrażanie programu, wymianę wiedzy i doświadczeń oraz ukierunkowywała podejście Komisji do przyszłych inicjatyw na tym polu.

W komunikacie Komisja wzywa państwa członkowskie, Parlament Europejski i Radę do:

➤ zatwierdzenia niniejszego prog-

ramu i zachęcania do jego szybkiego wdrażania przez krajowe plany wdrażania;

➤ zaplanowania do roku 2010 pierwszej oceny dokonanej przez Komisję wraz z państwami członkowskimi w zakresie wdrażania programu, w tym szczegółowych informacji na temat podjętych środków wspierania

przestrzegania przepisów, danych dotyczących przyczyniania się MŚP do problemów w zakresie środowiska naturalnego, danych na temat poziomu przestrzegania przepisów w zakresie ochrony środowiska przez MŚP oraz zaleceń dla przyszłych działań. ■

Krzysztof Choromański

§ Aktualności

Sprawozdanie Komisji Europejskiej ma temat zrównoważonego rozwoju

Komisja Europejska opublikowała pierwsze sprawozdanie z realizacji odnowionej Strategii Göteborgskiej. Obecnie na początku realizacji obecnego okresu programowania polityki spójności warto przyjrzeć się, jak były dotychczas realizowane cele związane ze zrównoważonym rozwojem.

Rada Europejska obradująca w Göteborgu (w 2001 r.) przyjęła pierwszą strategię EU dotyczącą trwałego rozwoju (SDS). Jako uzupełnienie tych działań Rada Europejska określiła w Barcelonie wymiar zewnętrzny strategii – w 2002 roku przed Światowym Szczytem w sprawie Zrównoważonego Rozwoju w Johannesburgu (w 2002 r.). Po przeglądzie strategii UE dotyczącej trwałego rozwoju przeprowadzonym przez Komisję w 2004 roku, na podstawie komunikatu Komisji z grudnia 2005 roku pt. „W sprawie przeglądu strategii zrównoważonego rozwoju: platforma działania”, a także na podstawie uwag m.in. Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego – Rada Europejska przyjęła odnowioną, ambitną i kompleksową strategię trwałego rozwoju, która ma obowiązywać w rozszerzonej UE i bazować na strategii przyjętej w 2001 roku. Jest to długoterminowa strategia uzupełniająca średnioterminowe podejście zgodnie z odnowioną strategią

lizbońską na rzecz wzrostu i zatrudnienia.

✓ **WAŻNE!**

Strategia przyjęta w czerwcu 2006 roku obejmuje siedem najważniejszych wyzwań: zmiany klimatyczne i czysta energia; transport zorganizowany z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, zrównoważona konsumpcja i produkcja; ochrona zasobów naturalnych i gospodarowanie nimi; zdrowie publiczne; integracja społeczna, demografia i migracja oraz ubóstwo na świecie.

Zgodnie z przedstawionymi w sprawozdaniu informacjami Unia Europejska i jej państwa członkowskie ukierunkowują swoje polityki na zrównoważony rozwój w perspektywie długoterminowej. Istnieje coraz większa zbieżność między długoterminową strategią zrównoważonego rozwoju UE a strategią lizbońską na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Jednak, aby uzyskać pożądane rezultaty w praktyce, należy znacznie zwiększyć tempo działań przeciw utrzymującym się tendencjom niezgodnym ze zrównoważonym rozwojem. Takie są główne wnioski zawarte w pierwszym sprawozdaniu Komisji z postępów w zakresie odnowionej strategii zrównoważonego rozwoju UE, przyjętej w czerwcu 2006 r.

W sprawozdaniu potwierdzono, że Europa musi realizować swoją politykę w zakresie zmian klimatycznych i znacznie zwiększyć wykorzystanie alternatywnych źródeł energii, podjąć bardziej śmiałe działania w kierunku transportu przyjaznemu środowisku, zwiększyć wysiłki na rzecz powstrzymania procesu utraty różnorodności biologicznej oraz nadal być liderem w walce z ubóstwem zarówno w Europie, jak i na świecie.

Podsumowując wyniki, Przewodniczący Komisji, José Manuel Barroso, powiedział: „Poczyniliśmy znaczne postępy dzięki partnerskiej współpracy z państwami członkowskimi. Sprawozdanie to pokazuje również, że musimy uczynić jeszcze więcej, aby pozostawić przyszłym pokoleniom zdrową planetę i zdrowe społeczeństwo. Możemy dalej zacieśniać partnerstwo między UE, państwami członkowskimi, społeczeństwem obywatelskim i sektorem biznesu zawarte na rzecz zrównoważonego rozwoju. Musimy powstrzymać tendencje niezgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju w takich dziedzinach jak zużycie energii, transport, różnorodność biologiczna i zdrowie oraz utrzymać nacisk na zrównoważony rozwój w strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Zachowamy wiodącą rolę w przeciwdziałaniu zmianom kli-

matycznym i dotrzynamy obietnic danych krajom rozwijającym się.”

W sprawozdaniu stwierdza się, że UE i państwom członkowskim udało się wprowadzić wiele właściwych ram politycznych. Coraz większa jest zbieżność między nadrzędnym długoterminowym celem zrównoważonego rozwoju – skoncentrowanym na jakości życia, sprawiedliwości międzypokoleniowej i długoterminowej zdolności do życia społeczeństwa europejskiego – a średnioterminowym celem w zakresie wzrostu i zatrudnienia w ramach strategii lizbońskiej.

Raport podaje trzy przykłady tej zbieżności na szczeblu europejskim: program polityki dotyczący energii i zmian klimatycznych realizowany przez Komisję w oparciu o porozumienie zawarte w marcu 2007 r. przez Radę Europejską, jednolity rynek, który pokazuje, jak otwarcie rynku, któremu towarzyszą działania w sferze społecznej i ekologicznej może wpłynąć na poprawę jakości życia oraz dążenie do tworzenia lepszych uregulowań prawnych, które wspierają spójność w różnych obszarach polityki przez wymaganie systematycznej oceny skutków gospodarczych, społecznych i wpływu na środowisko naturalne.

Zgodnie ze sprawozdaniem należy znacznie wzmocnić konkretne działania, mające na celu odwrócenie niezrównoważonych tendencji. W sprawozdaniu potwierdzono, że Unia powinna nadal kłaść nacisk na siedem wyzwań określonych w czerwcu

2006 r., jednak szczególny priorytet powinny stanowić zmiany klimatyczne i czysta energia. Jedynie bardziej zdecydowane działania mogą zbliżyć Unię do celów wyznaczonych w omawianej strategii. Autorzy sprawozdania namawiają zarówno UE, jak i państwa członkowskie do skupienia się na skutecznym wdrażaniu swojej polityki, która przyniesie wymierne skutki w praktyce.

Ocena ta opiera się na sprawozdaniu Eurostatu z monitoringu na temat wskaźników zrównoważonego rozwoju przedłożonym w 2007 r., na sprawozdaniach 27 państw członkowskich na temat postępów w realizacji strategii zrównoważonego rozwoju UE oraz na niezależnym badaniu przeprowadzonym przez firmę konsultingową. Do komunikatu dołączono dokument roboczy służb Komisji, w którym określono szczegóły techniczne oceny. Sprawozdanie umożliwia Radzie Europejskiej dokonanie przeglądu postępów i priorytetów oraz dostarcza nowych wskazówek na jej następne grudniowe posiedzenie. Odpowiednie dokumenty są dostępne w internecie pod adresem: http://ec.europa.eu/sustainable/welcome/index_en.htm

WAŻNE!

W Polsce za wdrażanie Odnowionej Strategii Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej odpowiedzialne jest Ministerstwo Środowiska, gdzie wiodącą rolę w tym względzie pełni Departament Globalnych Problemów Środowiska i Zmian Klimatu.

Zgodnie z dołączonym do sprawozdania dokumentem krajowym dołączone są dokumenty wszystkich państw członkowskich UE. **Krajowa strategia zrównoważonego rozwoju to „Polska 2025 Długookresowa Strategia Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju”.** Rezolucja Sejmu RP w 1999 zobowiązała Radę Ministrów do opracowania „Strategii zrównoważonego rozwoju Polski do roku 2025”. Dokument „Polska 2025” został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 26 lipca 2000 roku. Za koordynację krajowej Strategii odpowiedzialne jest Ministerstwo Środowiska przy współpracy z pozostałymi resortami w ramach kompetencji. Odpowiedzialność za realizację Strategii ponosi rząd. Rząd jest zobowiązany razem z samorządami terytorialnymi do jej wdrażania. Nadzór nad realizacją sprawuje Parlament i Prezydent. Zgodnie ze sprawozdaniem dokument „Polska 2025” stanowił punkt odniesienia do opracowania przez poszczególne organy administracji centralnej branżowych strategii częściowych, średnio- i krótkoterminowych, które przez jej konkretyzację wyznaczają bieżącą politykę społeczno-gospodarczą rządu. W sprawozdaniu znajduje się zapis, że dokument „Polska 2025” wymaga aktualizacji, ponieważ był stworzony jeszcze przed wejściem Polski do UE i nie uwzględnia w pełni dorobku legislacji i innych dokumentów, które powstały w ramach Unii Europejskiej. ■

Krzysztof Choromański

Porady prawne

Pozwolenie zintegrowane – kogo dotyczy ten obowiązek?

Jeżeli jesteśmy dużym zakładem i kwalifikujemy się do uzyskania pozwolenia zintegrowanego, to odchodzi nam obowiązek troszczenia się o ww. mniejsze pozwolenia, a pozostaje jedynie obo-

wiązek opisania całości naszych działań szkodzących środowisku w pozwoleniu głównym.

Uzyskania pozwolenia zintegrowanego wymaga prowadzenie insta-

lacji, której funkcjonowanie ze względu na rodzaj i skalę prowadzonej działalności może powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości.

Rodzaje instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości, które są objęte uzyskaniem pozwolenia zintegrowanego (zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości – Dz.U. z dnia 1 sierpnia 2002 r.) to:

1. **W przemyśle energetycznym do spalania paliw o mocy nominalnej ponad 50 MWt.**
2. **W hutnictwie i przemyśle metalurgicznym:**
  - a. do prażenia lub spiekania rud metali, w tym rudy siarczkowej,
  - b. do pierwotnego lub wtórnego wytopu surówki żelaza lub stali surowej, w tym do ciągłego odlewania stali, o zdolności produkcyjnej ponad 2,5 tony wytopu na godzinę,
  - c. do obróbki metali żelaznych:
    - poprzez walcowanie na gorąco, o zdolności produkcyjnej ponad 20 ton stali surowej na godzinę,
    - kuźnie z młotami o energii przekraczającej 50 KJ na młot, gdzie stosowana łączna moc cieplna przekracza 20 MW,
    - do nakładania powłok metalicznych z wsadem ponad 2 tony stali surowej na godzinę,
  - d. do odlewania metali żelaznych, o zdolności produkcyjnej ponad 20 ton wytopu na dobę,
  - e. do produkcji metali nieżelaznych z rud metali, koncentratów lub produktów z odzysku w wyniku procesów metalurgicznych, chemicznych lub elektrolitycznych,
  - f. do wtórnego wytopu metali nieżelaznych lub ich stopów, w tym oczyszczania lub przetwarzania metali z odzysku, o zdolności produkcyjnej powyżej 4 ton wytopu na dobę dla ołowiu lub kadmu lub powyżej 20 ton wytopu na dobę dla pozostałych metali,
- g. do powierzchniowej obróbki metali lub tworzyw sztucznych z zastosowaniem procesów elektrolitycznych lub chemicznych, gdzie całkowita objętość wanień procesowych przekracza 30 m³.
3. **W przemyśle mineralnym:**
  - a. do produkcji klinkieru cementowego w piecach obrotowych o zdolności produkcyjnej ponad 500 ton na dobę lub wapna w piecach o zdolności produkcyjnej ponad 50 ton na dobę,
  - b. do przetwarzania azbestu lub do wytwarzania lub przetwarzania produktów zawierających azbest,
  - c. do produkcji szkła, w tym włókna szklanego, o zdolności produkcyjnej ponad 20 ton wytopu na dobę,
  - d. do wytapiania substancji mineralnych, w tym produkcji włókien mineralnych, o zdolności produkcyjnej ponad 20 ton wytopu na dobę,
  - e. do produkcji wyrobów ceramicznych za pomocą wypalania, o zdolności produkcyjnej ponad 75 ton na dobę lub o pojemności pieca przekraczającej 4 m³ i gęstości ponad 300 kg wyrobu na m³ pieca,
  - f. piece koksownicze.
4. **W przemyśle chemicznym:**
  - a. do wytwarzania, przy zastosowaniu procesów chemicznych, podstawowych produktów lub półproduktów chemii organicznej,
  - b. do wytwarzania, przy zastosowaniu procesów chemicznych, podstawowych produktów lub półproduktów chemii nieorganicznej,
  - c. do wytwarzania, przy zastosowaniu procesów chemicznych, nawozów sztucznych na bazie fosforu, azotu lub potasu,
  - d. do wytwarzania, przy zastosowaniu procesów chemicznych, środków ochrony roślin lub produktów biobójczych,
  - e. do wytwarzania, przy zastosowaniu procesów chemicznych lub biologicznych, podstawowych produktów farmaceutycznych,
  - f. do wytwarzania, przy zastosowaniu procesów chemicznych, materiałów wybuchowych,
  - g. do rafinacji ropy naftowej lub gazu,
  - h. do zgazowania lub upłynniania węgla lub łupka bitumicznego.
5. **W gospodarce odpadami:**
  - a. do odzysku lub unieszkodliwiania, z wyjątkiem składowania, odpadów niebezpiecznych, o zdolności przetwarzania ponad 10 ton na dobę,
  - b. do termicznego przekształcania odpadów komunalnych, o zdolności przetwarzania ponad 3 tony na godzinę,
  - c. do unieszkodliwiania, z wyjątkiem składowania, odpadów innych niż niebezpieczne, o zdolności przetwarzania ponad 50 ton na dobę,
  - d. do składowania odpadów, z wyłączeniem odpadów objętych, o zdolności przyjmowania ponad 10 ton odpadów na dobę lub o całkowitej pojemności ponad 25000 ton.
6. **Inne:**
  - a. do produkcji:
    - masy włóknistej z drewna lub innych materiałów włóknistych,
    - papieru lub tektury, o zdolności produkcyjnej ponad 20 ton na dobę,
  - b. do czyszczenia, odfłuszczenia lub farbowania włókien lub materiałów włókienniczych, o zdolności produkcyjnej ponad 10 ton wyrobów gotowych na dobę,
  - c. do garbowania lub uszlachetniania skór, o zdolności produkcyjnej ponad 12 ton wyrobów gotowych na dobę,

- d. do uboju zwierząt, o zdolności przetwarzania ponad 50 ton masy ubojowej na dobę,
- e. do produkcji lub przetwórstwa produktów spożywczych:
- z surowych produktów pochodzenia zwierzęcego (oprócz mleka), o zdolności produkcyjnej ponad 75 ton wyrobów gotowych na dobę,
  - z surowych produktów roślinnych o zdolności produkcyjnej (obliczonej jako wartość średnia w stosunku do produkcji kwartalnej) ponad 300 ton wyrobów gotowych na dobę,
- f. do produkcji mleka lub wyrobów mleczarskich, o zdolności przetwarzania (obliczonej jako wartość średnia w stosunku do produkcji rocznej) ponad 200 ton mleka na dobę,
- g. do unieszkodliwiania lub odzysku padłych lub ubitych zwierząt lub odpadowej tkanki zwierzęcej, o zdolności przetwarzania ponad 10 ton na dobę,
- h. do chowu lub hodowli drobiu lub świń o więcej niż:
- 40000 stanowisk dla drobiu,
  - 2000 stanowisk dla świń
- o wadze ponad 30 kg,
  - 750 stanowisk dla macior,
- i. do powierzchniowej obróbki substancji, przedmiotów lub produktów z wykorzystaniem rozpuszczalników organicznych, o zużyciu rozpuszczalnika ponad 150 kg na godzinę lub ponad 200 ton rocznie,
- j. do produkcji węgla pierwiastkowego lub elektrografitu poprzez spalanie lub grafityzację.

Ustalając treść pozwolenia zintegrowanego, należy więc pamiętać, że ma ono obejmować całość oddziaływania instalacji na środowisko, a więc wszystkie emisje, a także pobór wody.

✓ WAŻNE!

Pozwolenie powinno obejmować wszystkie instalacje funkcjonujące na terenie danego zakładu, które takiego pozwolenia wymagają.

Pojęcie zakład zostało zdefiniowane w art. 3 pkt 47 Ustawy – Prawo ochrony środowiska jako zespół instalacji i urządzeń znajdujących się na terenie, do którego prowadzący instalację ma tytuł prawny.

Pozwolenie zintegrowane odróżnia od pozwoleń sektorowych między innymi wymóg stosowania dla instalacji najlepszej dostępnej techniki (zasada BAT, a w szczególności instalacje powinny mieścić się w granicach specjalnie określonego standardu emisyjnego, nazwanego granicznymi wielkościami emisyjnymi).

Przez pojęcie technika ustawa nakazuje rozumieć nie tylko rozwiązania technologiczne, ale także projektowe i organizacyjne, mające wpływ na funkcjonowanie danego rodzaju instalacji, biorąc pod uwagę wszystkie fazy jej działalności, poczynając od projektu, a na likwidacji kończąc. W każdym z etapów powinny być zastosowane najkorzystniejsze rozwiązania z punktu widzenia obowiązku eliminowania bądź ograniczania emisji. ■

Zbigniew Bienko

§ Podstawa prawna:

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz.U. z 2002 r. Nr 122, poz. 1055).

Porady prawne

Obowiązki przedsiębiorstw w zakresie pomiarów emisji zanieczyszczeń do powietrza

Wśród wielu obowiązków spełnianych przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą, istotną rolę informacyjną i kontrolną odgrywa obowiązek wykonywania pomiarów emisji. Wymagania dotyczące wykonywania takich pomiarów określa Rozporządzenie w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji (patrz niżej: Podstawa prawna).

Rozporządzenie ustala wymagania dotyczące pomiarów emisji do

powietrza, natomiast wymagania w zakresie pomiarów wielkości emisji do wód lub do ziemi, do których prowadzenia są zobowiązani prowadzący instalację oraz użytkownicy urządzeń, określa **Rozporządzenie w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.**

Górne stawki opłat, określone w art. 290 ust. 1 Prawa ochrony śro-

dowiska, oraz stawki jednostkowe ustalane rozporządzeniem, z dniem 1 stycznia każdego roku kalendarzowego podlegają waloryzacji, czyli podwyższeniu w stopniu odpowiadającym średniemu wskaźnikowi cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem, przyjętemu w ustawie budżetowej za rok poprzedni.

Stawki obowiązujące na 2008 rok mogą Państwo znaleźć w Obwieszczeniu Ministra Środowiska z dnia 20 września 2007 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie

ze środowiska na 2008 rok (M.P. z dnia 3 października 2007 r.).

Pomiary emisji zanieczyszczeń do powietrza wykonuje się:

- przed rozruchem nowej instalacji w terminie 14 dni od daty jej rozruchu,
- przed rozruchem instalacji zmodernizowanej w terminie 14 dni od daty jej rozruchu,
- w trakcie eksploatacji instalacji – dla rodzajów działalności, dla których określa się standardy emisji do powietrza (pomiaru ciągłe lub okresowe),
- gdy taki obowiązek zapisano w decyzji – pozwoleniu na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza.

W każdym z powyższych przypadków wyniki przeprowadzonych pomiarów przekazujesz organowi, który wydał dla instalacji pozwolenie na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza. Masz na to 30 dni. Jeśli dla prowadzonego rodzaju oraz skali działalności standaryzuje się emisję zanieczyszczeń do powietrza, to zakład podlega obowiązkowo prowadzenia pomiarów wielkości emisji.

Ciągły pomiar wielkości emisji wykonuje się dla następujących instalacji:

- instalacje energetycznego spalania paliw > 100 MW,
- instalacje do spalania lub współ-

spalania odpadów komunalnych/ odpadów niebezpiecznych, dla których wnioski o wydanie decyzji złożono przed 28 grudnia 2002 r., jeżeli zostały oddane do użytkowania do 28 grudnia 2003 r.,

- instalacje do spalania lub współspalania odpadów, dla których wnioski o wydanie decyzji złożono po 27 grudnia 2002 r. lub które zostały oddane do użytkowania po 28 grudnia 2003 r.,
- instalacje, w których używane są LZO, z których z jednego emitora wprowadzane są do powietrza LZO w ilości powyżej 10 kg/h w przeliczeniu na emisję całkowitego węgla organicznego.

Okresowy pomiar wielkości emisji wykonuje się dla następujących instalacji:

- instalacje energetycznego spalania paliw o łącznej nominalnej mocy cieplnej < 100 MW, dla których wymagane jest pozwolenie na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza,
- instalacje do spalania lub współspalania odpadów komunalnych o zdolności przerobowej odpadów < 1Mg/h, dla których wnioski o wydanie decyzji złożono przed 28 grudnia 2002 r., jeżeli zostały oddane do użytkowania do 28 grudnia 2003 r.,
- instalacje, w których używane są LZO, z których z jednego emitora wprowadzane są do powie-

trza LZO w ilości do 10 kg/h w przeliczeniu na emisję całkowitego węgla organicznego,

- instalacje do produkcji dwutlenku tytanu (w przypadku stosowania reakcji sulfatyzacji lub chlorkowania), instalacje do produkcji lub obróbki wyrobów zawierających azbest przy zużyciu surowego azbestu powyżej 100 kg/rok.

Zakres pomiarów ustala w pozwoleniu organ ochrony środowiska, mówi o nim również rozporządzenie. Ewidencję pomiarów wielkości emisji należy prowadzić, przechowując raporty z pomiarów przez okres 5 lat od zakończenia roku kalendarzowego, którego dotyczy. ■

Zbigniew Bienko

§ Podstawa prawna:

1. Ustawa – Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2006 r. Nr 129, poz. 902 ze zm.).
2. Rozporządzenie w sprawie standardów emisyjnych z instalacji (Dz.U. z 2005 r. Nr 260, poz. 2181).
3. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie wymogów w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji (Dz.U. z 2004 r. Nr 283, poz. 2842).
4. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie rodzajów wyników pomiarów prowadzonych w związku z eksploatacją instalacji lub urządzenia, przekazywanych właściwym organom ochrony środowiska oraz terminu i sposobu ich prezentacji (Dz.U. z 2003 r. Nr 59, poz. 529).

! Temat numeru

Wydatki inwestycyjne jako jeden z nakładów na ochronę środowiska w firmie

Z punktu widzenia firmy i prowadzenia w niej działalności, najważniejsze jest precyzyjne ustalenie, jakie rodzaje ponoszonych kosztów traktuje się jako koszty związane z ochroną środowiska i obserwowanie tych kosztów w dłuższym okresie.

Uznaje się, że wydatki inwestycyjne są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja, adaptacja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także

nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji. Wydatki inwestycyjne dzielą się na **nakłady na środki trwałe** oraz **pozostałe nakłady**. Nakłady na środki trwałe są to nakłady na:

- budynki i budowle, w tym m.in.: roboty budowlano-montażowe,

- dokumentacja projektowo-kosztorysowa,
- maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (łącznie z przyrządami, ruchomościami i wyposażeniem),
  - środki transportu,
  - inne, np. koszty ponoszone przy nabyciu gruntów i używanych środków trwałych, odsetki od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji.

Nakłady pozostałe są to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

Według zasad EUROSTAT-u i GUS-u do inwestycji związanych z ochroną powietrza atmosferycznego i klimatu zalicza się:

- instalacje urządzeń oczyszczających lub poprawiających jakość powietrza (odpylających, redukujących, unieszkodliwiających i neutralizujących zanieczyszczenia gazowe);
- instalacje z zastosowaniem reakcji przemian chemicznych, mających na celu emisję substancji mniej uciążliwych dla środowiska wraz z kompletnym wyposażeniem i zespołem koniecznych urządzeń pomocniczych zapewniających prawidłową eksploatację instalacji;
- urządzenia i aparaturę zapewniające zmniejszenie ilości bądź stężeń powstających lub emitowanych zanieczyszczeń;
- zadania związane z wyposażeniem w aparaturę kontrolno-pomiarową zanieczyszczeń powietrza.

Do inwestycji w zakresie ochrony środowiska zalicza się także **nowe techniki i technologie spalania paliw**; modernizację kotłowni i ciepłowni w celu ograniczenia zanieczyszczeń wydanych do powietrza powstających w procesie spalania; niekonwencjonalne źródła

energii (np. elektrownie wiatrowe, wykorzystanie wód geotermicznych); dostosowanie silników spalinywych do paliwa gazowego, a także budowę zespołu hydrokrakingu.

Warto zauważyć, że nie powinno się zaliczać do wydatków inwestycyjnych w zakresie ochrony środowiska wydatków na urządzenia redukujące zanieczyszczenia i stanowiące integralną część procesu technologicznego, a służące zapewnieniu odpowiedniej jakości surowców i półproduktów dla kolejnych etapów produkcji. Dotyczy to również instalowania wszelkiego rodzaju urządzeń pomocniczych niezbędnych ze względów technologicznych czy naukowych zakładu produkcyjnego.

Do inwestycji związanych z gospodarką ściekową i ochroną wód – wg zasad EUROSTAT i GUS, przydatnych w firmie przemysłowej – zalicza się urządzenia do unieszkodliwiania i oczyszczania ścieków przemysłowych, komunalnych, wód (ścieków) opadowych oraz zanieczyszczonych wód kopalnianych odprowadzanych bezpośrednio do wód powierzchniowych i do ziemi.

Wydatki inwestycyjne w tym obszarze obejmują więc nakłady na:

- oczyszczalnie ścieków lub ich elementy według technologii oczyszczania (mechanicznego, chemicznego, biologicznego i o podwyższonym usuwaniu biogenów a także oczyszczalnie indywidualne przydomowe i inwestycje związane ze wstępnym oczyszczaniem ścieków);
- urządzenia do rolniczego (leśnego) wykorzystania ścieków;
- urządzenia do utylizacji, gromadzenia i transportu wód zasolonych, do gromadzenia ścieków;
- wyposażanie oczyszczalni ścieków w urządzenia i aparaturę kontrolno-pomiarową w przy-

padkach, gdy nie są one ujęte w kosztach budowy oczyszczalni ścieków;

- budowę kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki oraz wody opadowe;
- urządzenia do przeróbki i zagospodarowania osadów z oczyszczalni ścieków;
- systemy obiegowego zasilania wodą;
- zabezpieczenia przed przenikaniem do rzek, mórz oraz innych akwenów zanieczyszczeń powstających przy transporcie wodnym;
- tworzenie stref ochrony źródeł i ujęć wody.

Zgodnie ze wspomnianymi zasadami do inwestycji związanych z **gospodarką odpadami, ochroną i przywróceniem wartości użytkowej gleb oraz ochroną wód podziemnych i powierzchniowych** zalicza się:

- działania związane z zapobieganiem zanieczyszczeniom przez modyfikowanie procesów technologicznych, w tym nowe techniki i technologie mało i bezodpadowe,
- zbieranie, w tym selektywne odpadów i ich transport,
- działania związane z recyklingiem odpadów,
- urządzenia do przeróbki i zagospodarowania osadów z oczyszczalni ścieków,
- gospodarcze wykorzystanie odpadów, tj. metody i sposoby oraz urządzenia, w wyniku których następuje wyraźna redukcja ilościowa odpadów wytwarzanych bądź nagromadzonych na składowiskach, np. wykorzystanie odpadów do budowy nasypów drogowych, kolejowych, do podsadzania wyrobisk kopalnianych oraz wykorzystanie i przeróbkę odpadów przez zakłady przemysłowe,
- unieszkodliwianie odpadów, tj. metody i sposoby, w wyniku których następuje redukcja szkodliwości odpadów dla środo-

wiska, czyli zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń wprowadzanych z odpadami do powierzchniowych warstw ziemi, w tym budowę i urządzenie składowisk oraz stawów osadowych dla odpadów w powierzchniowych warstwach ziemi, urządzenie stref ochronnych wokół składowisk, zabiegi zabezpieczające przed pyleniem składowisk,

- rekultywację składowisk, hałd, wysypisk i stawów osadowych oraz innych terenów zdewastowanych i zdegradowanych obejmującą etap zakończonej rekultywacji biologicznej bądź przekazanie zrekultywowanej powierzchni do zagospodarowania,
- przedsięwzięcia związane z zapobieganiem degradacji i dewastacji gleby, w tym działania związane z tarasowaniem i wyrównywaniem nierówności gleby, prowadzenie nasadzeń zapobie-

gających erozji gleby oraz usuwanie skutków erozji,

- budowę, utrzymanie i obsługę urządzeń służących do neutralizacji zanieczyszczeń (skażeń) gleby, oczyszczania wód podziemnych, a także zapobieganie infiltracji (przenikaniu) zanieczyszczeń do gleby i wód podziemnych,
- wyposażenie w aparaturę kontrolno-pomiarową w zakresie gospodarki odpadami, ochrony gleby i wód podziemnych i powierzchniowych.

Do inwestycji związanych z zmniejszeniem hałasu i wibracji zalicza się:

- urządzenia lub zakup wyposażenia, przy pomocy których uzyskuje się ogólne zmniejszenie poziomu hałasu w okolicy źródła i u „odbiorcy”,
- budowę urządzeń antyhałasowych (ekranów, barier, wałów,

żywoplotów i okien dźwiękoszczelnych itp.), w tym działań zmniejszających uciążliwość hałasu drogowego, szynowego a także powodowanego ruchem lotniczym,

- urządzenia i zakup przyrządów pomiarowych do pomiaru natężenia hałasu i wibracji (nie zalicza się zadań związanych z BHP – zmniejszenie hałasu na stanowiskach pracy).

Jako koszty ochrony środowiska w każdym wyżej wymienionym kierunku inwestowania, uwzględnia się również wydatki na budowę poszczególnych podsystemów monitoringowych. Polegają one na budowie sieci stacji kontrolno-pomiarowych i stanowisk pomiarowych szczebla krajowego, regionalnego i lokalnego dla potrzeb Państwowego Monitoringu Środowiska. ■

mgr inż. Andrzej Ociepa

Finanse

Program LIFE+ – kryteria oceny wniosków

Program LIFE+ jest kontynuacją Instrumentu Finansowego LIFE, utworzonego przez Komisję Europejską w 1992 r. Podstawą prawną programu LIFE+ jest Rozporządzenie nr 614/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 maja 2007 r. w sprawie instrumentu finansowego na rzecz środowiska.

Ramy czasowe LIFE+

Program LIFE+ został opracowany na lata 2007-2013. Ramy czasowe programu LIFE+ określają lata, w których ogłaszane będą kolejne nabory wniosków. Wniosek należy złożyć w latach 2007-2013, jednak realizacja projektu może trwać po roku 2013.

W 2007 roku nabór wniosków rozpoczął się pod koniec września. Zamknięcie naboru nastąpi z dniem 30 listopada. Instytucją przyjmującą

wnioski na terenie Polski jest Ministerstwo Środowiska. Nawet jeżeli w tym roku komuś zabraknie czasu na złożenie wniosku, warto już zacząć przygotowania do naboru, który zostanie ogłoszony w 2008 roku.

O projektach, jakie mogą być finansowane w ramach programu LIFE+ w Opląty i Fundusze w ochronie środowiska pisaliśmy w nr 6 z czerwca 2007 r.

LIFE+ jest instrumentem finansowym Unii Europejskiej koncentrującym się wyłącznie na współfinansowaniu projektów w dziedzinie ochrony środowiska. Głównym celem programu LIFE+ jest:

- wspieranie procesu wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska,
- realizacja polityki ochrony środowiska,
- identyfikacja i promocja nowych

rozwiązań dla problemów dotyczących ochrony przyrody.

WAŻNE!

LIFE+ składa się z trzech komponentów, w ramach których współfinansowane są projekty w zakresie:

- wdrażania Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej, w tym ochrony priorytetowych siedlisk i gatunków,
- ochrony środowiska, zapobiegania zmianom klimatycznym, innowacyjnych rozwiązań w dziedzinie ochrony zdrowia i polepszenia jakości życia oraz wdrażania polityki zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych i gospodarki odpadami,
- działań informacyjnych i komunikacyjnych, kampanii na rzecz zwiększania świadomości ekologicznej w społeczeństwie, w tym kampanie na temat zapobiegania pożarom lasów oraz wymiany najlepszych doświadczeń i praktyk.

LIFE+ w Polsce

Instytucją pośredniczącą dla LIFE+ na terenie Polski jest Ministerstwo Środowiska. Departament Funduszy Ekologicznych w MŚ odpowiada m.in. za nabór wniosków na poziomie krajowym oraz współpracę z Komisją Europejską przy tworzeniu dokumentów programowych.

Wnioski

Formularze wniosków do programu LIFE+ dostępne są wyłącznie w języku angielskim. Wniosek może zostać jednak wypełniony w dowolnym języku urzędowym UE, w tym również w języku polskim. Ze względów technicznych Komisja zawsze zaleca przesyłanie wniosków w wersji angielskiej.

Wniosek do programu LIFE+ składa się z części technicznej i finansowej. Wnioski należy składać wyłącznie w wersji elektronicznej na płycie CD lub DVD, w formacie pliku pdf. składającego się ze stron przygotowanych do wydrukowania w standardowym formacie A4 w trybie czarno-białym. W przypadku, gdy istnieje konieczność dołączenia dokumentów z podpisami i pieczętkami, należy je zeskanować, upewniając się, że wszelkie podpisy i pieczętki zachowują czytelność na wydruku.

Wyjątkiem są załączane do wniosku mapy i materiał graficzny, które mogą mieć format A4 lub A3 i zawierać kolory. W przypadku beneficjentów niebędących podmiotami o charakterze publicznym, dodatkowe dokumenty finansowe należy dołączyć w formacie pliku MS Excel.

Minimalna i maksymalna wartość projektu

Program LIFE+ zapewnia wsparcie finansowe w średniej wysokości 50% wartości projektu. Nabór wnio-

ków ogłaszany jest raz do roku przez Komisję Europejską.

Przepisy nie określają minimalnej i maksymalnej wartości projektu. Jednak Komisja Europejska wskazywała, że preferowane będą projekty o wartości 1-3 mln euro. Taka też była średnia wartość projektów zgłaszanych w ubiegłych latach. Przy projektach bardzo małych (poniżej 500 tys. euro) należy liczyć się z możliwością negatywnej oceny.

W tej sytuacji rozwiązaniem może być znalezienie dodatkowych partnerów lub krajowych środków na dofinansowanie projektu. Maksymalna wartość projektu jest ograniczona kwotą przyznaną dla poszczególnych państw (tzw. alokacja krajowa). Ta alokacja dla Polski na rok 2007 wynosiła 8,8 mln euro.

Finansowanie podwykonawców

Ze środków z programu LIFE+ mogą być także opłacani podwykonawcy. Udział podwykonawców może stanowić do 35% kosztów kwalifikowanych projektu. Jednak w odpowiednio uzasadnionych przypadkach wartość ta może być wyższa. Decyzja o uznaniu dodatkowych kosztów za kwalifikowalne jest podejmowana indywidualnie w procesie weryfikacji projektu.

Błędny wniosek

Wnioski LIFE+, które nie spełnią wszystkich wymaganych kryteriów, zostaną uznane za niekwalifikujące się i nie będą uwzględniane w dalszych procedurach, z wyjątkiem sytuacji, kiedy:

- 1) we wniosku brakuje nie więcej niż jednego formularza;
- 2) w formularzach brakuje wymaganych pieczęci, dat i podpisów;
- 3) wniosek nie zawiera wymaganych załączników.

W przypadku projektów, których dotyczą powyższe wyłączenia, ale kompletnych pod każdym innym względem, Komisja przewidziała możliwość dokonania uzupełnień. W tym celu do wnioskodawcy zostanie wysłany e-mail (na podany we wniosku adres osoby kontaktowej) z informacją o zauważonych brakach. Kopię wiadomości otrzyma też osoba kontaktowa reprezentująca krajową instytucję pośredniczącą, którą w Polsce jest Ministerstwo Środowiska. W takiej sytuacji wnioskodawca zobowiązany będzie w terminie 7 dni roboczych odpowiedzieć na wiadomość i przesłać brakujące dokumenty drogą elektroniczną.

Wnioski, które nie zostaną uzupełnione w ten sposób przed upływem terminu podanego w wiadomości e-mail, zostaną uznane za niekwalifikujące się i nie będą podlegać dalszej ocenie.

Kryteria oceny wniosków

Wszystkie wnioski, które pomyślnie przeszły stadium selekcji, będą podlegać na tym etapie ocenie punktowej na podstawie siedmiu kryteriów oceny:

1. Jakość i spójność techniczna,
2. Jakość i spójność finansowa,
3. Zgodność z ogólnymi celami LIFE+,
4. Europejska wartość dodana,
5. Komplementarność i optymalne wykorzystanie środków finansowych UE,
6. Charakter ponadnarodowy,
7. Krajowa wartość dodana (w ocenie krajowej instytucji pośredniczącej).

Każdy wniosek będzie oceniany na podstawie powyższych kryteriów przez dwóch ekspertów oceniających zatrudnionych przez wykonawcę, biorąc pod uwagę wynik obu niezależnych ocen,

Wykonawca sporządzi raport zbiorczy dla każdego z siedmiu kryte-

riów. Jeśli oceny indywidualne, wystawione przez ekspertów znacząco się od siebie różnią lub jedna z nich będzie niższa niż minimalna, Wykonawca zobowiązany jest do przeprowadzenia trzeciej niezależnej oceny oraz sporządzenia raportu uwzględniającego trzy punktacje.

Jakość i spójność techniczna

Projekt powinien być jasny, spójny, realistyczny i potencjalnie możliwy do zrealizowania, biorąc pod uwagę proponowane działania, harmonogramy, budżet, stosunek wartości do ceny.

Należy gruntownie scharakteryzować stan wyjściowy oraz wskazać wyraźne powiązania między istniejącymi problemami a proponowanymi w projekcie działaniami, wraz z określeniem ich przewidywanych efektów. Wszystkie działania powinny być szczegółowo opisane (tam gdzie to możliwe – pod względem ilościowym) oraz, w razie potrzeby, przedstawione na załączonych mapach.

Wniosek musi opisywać jak, gdzie, kiedy i przez kogo podjęte będzie każde działanie przewidywane w ramach projektu.

✓ WAŻNE!

Wniosek musi być przygotowany w sposób pozwalający ekspertowi ocenić, do jakiego stopnia proponowane środki finansowe i techniczne adekwatne są do działań przewidzianych w projekcie oraz czy realizacja projektu warta jest poniesionych nakładów finansowych.

Harmonogram projektu musi być realistyczny, a wszelkie potencjalne trudności powinny być zidentyfikowane i opisane w odpowiednich formularzach.

Wszelkie działania, które nie przyczyniają się w bezpośredni sposób

do osiągnięcia celów wskazanych w projekcie, mogą zostać uznane za niekwalifikujące się do współfinansowania (przykład: czynności przygotowawcze i badania, których efekty nie zostaną w żaden sposób wykorzystane w realizacji działań przewidzianych w projekcie).

W ramach kryterium technicznego wnioski mogą otrzymać do 15 punktów. Dolny limit wynosi 8 punktów. Niższa ocena oznacza, że wniosek został niewłaściwie przygotowany i wymaga znacznych poprawek.

Jakość i spójność finansowa

Proponowany budżet projektu powinien być spójny z działaniami opisanymi w części technicznej wniosku.

Budżet projektu musi być przejrzysty i spójny, efektywnie wykorzystywać środki i zapewniać najlepszą jakość względem ponoszonych wydatków, włącznie z kosztami zarządzania projektem.

W ramach kryterium finansowego, podobnie jak w przypadku kryterium technicznego, wnioski mogą otrzymać do 15 punktów. Dolny limit wynosi 8 punktów. Niższa ocena oznacza, że część finansowa wniosku została niewłaściwie przygotowana i wymaga znacznych poprawek.

Zgodność z ogólnymi celami LIFE+

Największą liczbę punktów mogą otrzymać projekty, których tematyka dotyczy zagadnień ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia całej Europy, jeśli przewiduje się, że realizacja projektu przyczyni się w znaczący sposób do rozwiązania problemów, których on dotyczy oraz/lub jeśli przewiduje się, że efekty projektu będą mogły być potencjalnie zastosowane na szerszą skalę.

Projekty przyczyniające się do aktualizacji lub rozwoju wspólnotowego ustawodawstwa dotyczącego ochrony środowiska również mogą zostać wysoko ocenione, zwłaszcza w sytuacji, gdy wnoszą wkład do procesów włączania zagadnień środowiskowych do pozostałych polityk oraz/lub wspierają rozwój zrównoważony.

Należy dołożyć starań, aby działania przewidziane w projekcie miały możliwie długotrwały efekt, a także w miarę możliwości zapewnić ich kontynuację, zapewniając tym samym długotrwałość efektów całego projektu.

W ramach kryterium zgodności z ogólnymi celami LIFE+ wnioski mogą otrzymać do 25 punktów. Dolny limit wynosi 12 punktów. Niższa ocena zostanie przyznana, jeśli projekt w niewielkim stopniu spełnia główne założenia programu LIFE+, a wprowadzenie ewentualnych poprawek jest niemożliwe lub wymaga zmiany założeń całego projektu.

Europejska wartość dodana

Zgodnie Rozporządzeniem ws. LIFE+ projekty zgłaszane z poszczególnych komponentów programu muszą spełniać poniższe warunki:

- 1) W ramach *LIFE+ Przyroda* wnioski muszą zawierać działania demonstracyjne lub zaliczające się do najlepszych praktyk.
- 2) Projekty zgłaszane z komponentów *LIFE+ Różnorodność biologiczna*, *LIFE+ Polityka i zarządzanie w zakresie środowiska* oraz *LIFE+ Informacja i komunikacja* muszą zawierać działania o charakterze demonstracyjnym lub innowacyjnym. Warunek ten nie dotyczy trzech rodzajów projektów:
  - a) kampanie kształtujące świadomość społeczeństwa (*LIFE+ Informacja i komunikacja*),

- b) projekty szkolenia służb ochrony przeciwpożarowej (*LIFE+ Informacja i komunikacja*),
- c) projekty długotrwałego monitorowania lasów (*LIFE+ Polityka i zarządzanie w zakresie środowiska*).

Dodatkowo zgodnie z rozporządzeniem wnioski powinny przewidywać działania związane z analizą uzyskanych doświadczeń oraz rozpowszechnianiem informacji o osiągniętych celach projektu.

Działania takie jak monitorowanie, oceny i ewaluacje powinny być przewidziane we wniosku, podobnie jak czynności związane z komunikacją, tworzeniem sieci wymiany doświadczeń i rozpowszechnianiem informacji efektach projektu.

Pozytywnie oceniane będą wszelkie przypadki zaangażowania w realizację projektu organów administracyjnych, jak również wszelkie przejawy współpracy z krajowymi organami administracji publicznej.

Przeciwdziałanie zmianom klimatu jest obecnie jednym z najważniejszych celów europejskiej polityki środowiskowej. W związku z tym projekty, które przewidują działania na rzecz zminimalizowania emisji dwutlenku węgla (związane z realizacją projektu), również mogą otrzymać wyższe oceny.

Komplementarność i optymalne wykorzystanie środków finansowych UE

Artykuł 9 rozporządzenia ws. LIFE+ mówi, że nie przewiduje się finansowania środków, które spełniają kryteria kwalifikacyjne innych wspólnotowych instrumentów finansowych oraz są objęte ich głównym zakresem zastosowania lub otrzymują pomoc udzielaną na ten sam cel w ramach innych wspólnotowych instrumentów finansowych, takich jak EFRR, EFS, prog-

ram ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji, EFR lub siódmy program ramowy w dziedzinie badań, rozwoju technologicznego i demonstracji. W związku z powyższym wnioskodawca zobowiązany jest uzasadnić we wniosku, dlaczego proponowane działania nie mogą być realizowane w ramach innych instrumentów finansowych UE. Należy też uważać, aby unikać zawierania w projekcie działań powtarzalnych (o ile nie mają charakteru działań innowacyjnych lub nie służą celom demonstracyjnym).

Projekty zawierające działania uzupełniające względem działań prowadzonych w ramach innych instrumentów finansowych pod względem tego kryterium mogą uzyskać wyższą punktację.

W ramach tego kryterium, wnioski mogą otrzymać do 10 punktów. Dolny limit wynosi 5 punktów.

Niższa ocena zostanie przyznana, jeśli wystąpi jedna z czterech poniższych sytuacji:

1. LIFE+ nie jest najbardziej odpowiednim instrumentem finansowania dla działań opisanych we wniosku.
2. Wniosek zawiera czynności powtarzalne, które nie są innowacyjne lub nie służą demonstracji.
3. Wniosek przewiduje zastosowanie środków kompensujących obowiązkowych z punktu widzenia prawa krajowego oraz/lub istnieją dowody wskazujące, że część wkładów finansowych do budżetu projektu uwzględnia znaczne kwoty przeznaczone na działania kompensujące.
4. Istnieją silne dowody, że znacząca część środków projektu przeznaczona będzie na finansowanie działań, których realizacja byłaby możliwa i bardzo prawdopodobna również bez wsparcia finansowego programu LIFE+.

Charakter ponadnarodowy

Według artykułu 6 rozporządzenia preferowane będą projekty o charakterze ponadnarodowym, o ile współpraca międzynarodowa okaże się istotna z punktu widzenia realizacji celów projektu. Na podstawie tego kryterium wnioski może otrzymać dodatkowe punkty, jeśli przedstawione zostaną argumenty uzasadniające wartość dodaną wynikającą ze współpracy międzynarodowej. W ramach tego kryterium wnioski mogą otrzymać maksymalnie 5 punktów. Dolnego limitu nie określono.

Krajowa wartość dodana (w ocenie krajowej instytucji pośredniczącej)

Według artykułu 6 rozporządzenia państwa członkowskie mogą przygotować komentarze dotyczące poszczególnych wniosków. Komentarz taki może zawierać np. informacje, czy dany projekt możliwy jest do sfinansowania w ramach krajowych programów operacyjnych, funkcjonujących planów zarządzania lub innych instrumentów wsparcia na poziomie krajowym lub regionalnym.

✓ WAŻNE!

Komentarze muszą zawierać co najmniej informacje dotyczące:

- Projektu;
- Powiązań między projektem a instytucją pośredniczącą.

Wnioski otrzymają pozytywną ocenę w ramach tego kryterium, jeśli komentarz wydany przez państwo członkowskie dostarczy argumentów popierających projekt, które nie zostały uwzględnione w zakresie pozostałych kryteriów oceny.

W ramach tego kryterium wnioski mogą otrzymać maksymalnie 5 punktów. Dolnego limitu nie określono.

Institucje pośredniczące państw członkowskich (w Polsce Ministerstwo Środowiska) musi pamiętać,

że przygotowane przez nie komentarze zostaną udostępnione zainteresowanym wnioskodawcom, któ-

rych projekty nie zostały zakwalifikowane do współfinansowania. ■

Michał Kuliński

Finanse

Co zaliczamy do kosztów bieżących ochrony środowiska?

Koszty bieżące są dopełnieniem kosztów inwestycyjnych omówionych w tym numerze naszego miesięcznika. W ich skład wchodzi koszt brutto i koszt netto.

Koszty brutto dotyczą kosztów obsługi i utrzymania działalności (technologię, procesy, wyposażenia) związanej z ochroną środowiska. Ich głównym celem jest zapobieganie, zmniejszanie, unieszkodliwianie lub eliminowanie zanieczyszczeń i jakichkolwiek innych strat środowiskowych wynikających z bieżącej działalności jednostki. Natomiast koszty bieżące ochrony środowiska netto są to koszty brutto pomniejszone o przychody i oszczędności osiągnięte z tytułu funkcjonowania urządzeń ochronnych, subwencje z innych sektorów oraz przychody za usługi ochrony środowiska (np. za oczyszczanie ścieków lub transport i unieszkodliwianie odpadów).

Według GUS koszty bieżące mogą być klasyfikowane w oparciu o wyniki badań przeprowadzonych metodą reprezentacyjną przez Ministerstwo Środowiska według rodzajów kosztów i elementów środowiska w ujęciu sektorowym. Metodologia badań oparta jest o Europejski System

Zbierania Informacji Ekonomicznej Dotyczącej Ochrony Środowiska (SERIEE) wdrażany przez Unię Europejską (EUROSTAT) i wymogi kwestionariusza OECD i EUROSTAT-EPER (Joint OECD/Eurostat Questionnaire – Environmental Protection Expenditure and Revenues). Mogą być dwie grupy tych kosztów, tj. koszty wynikające z działań własnych i koszty zewnętrzne. **Według specyfiki działań bieżące koszty ochrony środowiska obejmują:**

- koszty związane z funkcjonowaniem i utrzymaniem urządzeń ochrony środowiska (końca rury oraz zapobiegających zanieczyszczeniom),
- koszty działań świadczonych przez podmioty zewnętrzne w zakresie ochrony środowiska w danej firmie, (np. opłaty usługowe za oczyszczanie ścieków, wywóz i utylizację odpadów itp.),
- zakup dóbr używanych dla celów ochrony środowiska, na przykład wodorocieńczalne farby, paliwa o niskiej zawartości siarki lub surowce odnawialne,
- opłaty ekologiczne (m.in. produktowa i depozytowa)

- wewnętrzne koszty transportu i przetwarzania odpadów,
- koszty kontroli, badań laboratoryjnych i monitorowania stanu środowiska,
- koszty szkoleń,
- koszty prac badawczo-rozwojowych,
- koszty administrowania i innych działalności, na przykład utworzenia i utrzymywania systemów informacji o środowisku, przygotowania pozwoleń środowiskowych, wdrażania i certyfikacji systemów zarządzania środowiskowego.

Bieżące koszty ochrony środowiska nie uwzględniają:

- kosztów odpisów amortyzacyjnych,
- kosztów działań związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy,
- kosztów gospodarki wodnej i leśnej,
- kosztów działań związanych z ochroną zasobów naturalnych lub oszczędzaniem energii, jeśli głównym celem tych działań nie była ochrona środowiska. ■

mgr inż. Andrzej Ociepa

Pytania i odpowiedzi

Jakie są wymagania rozporządzenia dotyczącego pomocy na dostosowywanie składowisk do wymagań ochrony środowiska?

Pomoc może być przeznaczona w szczególności na realizację inwestycji i programów związanych z dostosowaniem składowisk innych niż niebezpieczne i obojętne do wymogów przepisów o odpadach.

W projekcie rozporządzenia wyszczególniono inwestycje jakie mogą być wspierane, a mianowicie:

- ograniczenie objętości składowanych odpadów,
- budowa wydzielonych części

składowiska przeznaczonych na składowanie odpadów niebezpiecznych, których składowanie jest dopuszczalne,

- segregacja przyjętych na składowisko odpadów,

- budowa magazynów odpadów niebezpiecznych,
  - odprowadzanie i wykorzystanie gazu składowiskowego,
  - gromadzenie odcieków i poddawanie ich oczyszczaniu lub podczyszczaniu,
  - zabezpieczenie otoczenia składowiska odpadów przed jego negatywnym wpływem, w tym monitoring składowiska,
  - pomiar masy odpadów przyjmowanych na składowisko odpadów,
  - mycie i dezynfekcja kół pojazdów opuszczających składowisko odpadów.
- Wielkość pomocy na realizację inwestycji nie może przekraczać intensywności pomocy regionalnej określonej w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 października 2006 r. w sprawie ustalenia mapy pomocy regionalnej (Dz. U. Nr 190, poz. 1402). Wprowadzono jednak wyjątek dla miast Poznania i Krakowa, na obszarze których utrzymano dotychczasowe zastrzeżone przepisy, zgodnie z którymi wartości pomocy są równe odpowiednio 30% i 40%.
- nabycie gruntu i przygotowanie placu budowy,
  - nabycie lub wykonanie budowli lub budynków,
  - nabycie maszyn i urządzeń wraz z kosztami transportu, załadunku i wyładunku,
  - roboty demontażowe, budowlano-montażowe, oraz związane z instalacją i uruchomieniem urządzeń oraz całego obiektu,
  - obiekty i infrastrukturę związane z inwestycją w tym zaopatrzenie w wodę, energię elektryczną, ciepło, gaz oraz przyłączenie do systemu odprowadzania ścieków, ogrodzenie, oświetlenie, zagospodarowanie terenu i strefy ochronnej, urządzenia automatyki i sterowania, aparaturę kontrolno-pomiarową, zaplecze techniczne i laboratoryjne,
  - nabycie wartości niematerialnych i prawnych w formie: patentów, licencji, nieopatentowanej wiedzy technicznej, technologicznej lub z zakresu organizacji

i zarządzania jeżeli spełniają łącznie następujące warunki:

1. będą wykorzystane wyłącznie w przedsiębiorstwie, które otrzymało pomoc,
2. będą podlegać amortyzacji,
3. będą nabyte od osób trzecich na warunkach rynkowych,
4. będą stanowić aktywa przedsiębiorstwa, które otrzymało pomoc i pozostaną w nim przez co najmniej 5 lat.

Pomoc może być udzielana w formie:

- dotacji,
- pożyczek preferencyjnych,
- preferencyjnych kredytów bankowych,
- dopłat do oprocentowania preferencyjnych pożyczek lub preferencyjnych kredytów bankowych,
- częściowych umorzeń pożyczek lub preferencyjnych kredytów bankowych.

Redakcja

Wykaz zmian w prawie

Zmiany w prawie

23.10.2007 r.

Ogłoszono obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 16 października 2007 r. w sprawie stawek opłat za usunięcie drzew i krzewów oraz kar za zniszczenie zieleni na rok 2008 (Mon. Pol. Nr 77, poz. 828).

03.10.2007 r.

Opublikowano obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 20 września 2007 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2008 (Mon. Pol. Nr 68, poz. 754).

Opłaty i fundusze w ochronie środowiska

WYDAWCA: Verlag Dashofer Sp. z o.o., ul. Senatorska 12, 00-082 Warszawa

tel.: (+48 22) 559 36 01 ~ 05, 559 36 54, faks: 829-27-00, 829-27-27

Redaktor odpowiedzialny: Agnieszka Szewczyk, szewczyk@dashofer.pl, www.dashofer.pl

Redakcja i korekta techniczna: Jolanta Stypułkowska. Skład: Dariusz Ziach. Druk: Semafic, Warszawa

Prenumerata: kwartalna 65 zł + 22% VAT, roczna 231,40 zł (10% taniej) + 22% VAT.

Wpłaty kierować na rachunek: Verlag Dashofer Sp. z o.o. Bank Handlowy S.A., nr 90-10301508-000000800916003.

Redakcja odpowiada na łamach gazety na wybrane pytania Czytelników przesłane faksem lub pocztą.

© 2007 Dashöfer Holding Ltd & Wydawnictwo Verlag Dashofer. Wszystkie prawa zastrzeżone.

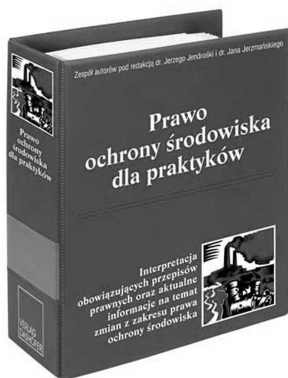
Przedruk w całości lub we fragmentach i rozpowszechnianie bez zgody wydawcy zabronione.

Ze względu na stałe zmiany w polskim prawie oraz niejednolite interpretacje przepisów

Wydawnictwo nie ponosi odpowiedzialności za zamieszczone informacje.

Wydawnictwo poleca dodatkowo:

Prawo ochrony środowiska dla praktyków Interpretacja obowiązujących przepisów prawnych oraz aktualne informacje na temat zmian z zakresu prawa ochrony środowiska

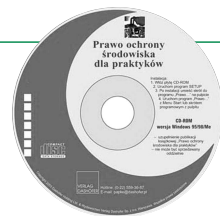
Poradnik stanowi **niezbędną pomoc dla specjalistów ds. ochrony środowiska.**

„Prawo ochrony środowiska dla praktyków“ to omówienie najważniejszych zasad ochrony środowiska w jednej publikacji. Zawiera interpretacje obowiązujących przepisów prawnych oraz aktualne informacje na temat zmian z zakresu prawa ochrony środowiska.

Dzięki praktycznym wskazówkom zdobędziesz potrzebne Ci informacje, między innymi:

- interpretacje ustaw:
  - prawo ochrony środowiska,
  - ustawa o odpadach,
  - prawo wodne,
  - prawo emisyjne;
- informacje na temat opłaty produktowej i depozytowej;
- komentarz do zmian w międzynarodowych przemieszczeniach odpadów
- komentarz do ustawy o opakowaniach i odpadach opakowaniowych;
- szczegółowy i **aktualny wykaz przepisów**;
- dostosowanie polskiego prawa ochrony środowiska do wymagań UE;
- organizacja ochrony środowiska w Polsce;
- oceny oddziaływania przedsięwzięć, planów i programów na środowisko;
- zbieranie i **udostępnianie informacji** o środowisku;
- oceny oddziaływania na środowisko;
- **orzecznictwo NSA** w sprawach związanych z ochroną z środowiska;
- **odpowiedzialność** prawna w ochronie środowiska;
- instrumenty ekonomiczne w ochronie środowiska;
- ochrona powietrza w nowym systemie prawa ochrony środowiska.

Praktyczny dodatek
– płyta CD, a na niej treść najważniejszych przepisów prawa dotyczących ochrony środowiska!

KUPON ZAMÓWIENIOWY – WYPEŁNIJ I WYŚLIJ FAKSEM – 022 829 27 00, 829 27 27

Prawo ochrony środowiska dla praktyków

Wydanie podstawowe, 4 segregatory A5, ok. 3500 stron + CD
Cena 399 zł + 0,88 zł VAT (płyta CD) + koszty przesyłki,
aktualizacja 0,5 zł/strona A5 + koszty przesyłki

Tak, zamawiam

egzemplarzy

Wybieram formę płatności: za pobraniem przelewem

Zamówienie publikacji jest jednoznaczne z zamówieniem aktualizacji/uzupełnienia. Abonament na aktualizację nie jest obowiązkowy. Rezygnacji możecie Państwo dokonać tylko pisemnie. Mają Państwo prawo do zwrotu publikacji w ciągu 14 dni od daty jej otrzymania, gdyby nie spełniła Państwa oczekiwań. Brak zwrotu jest równoznaczny z zakupem publikacji i zobowiązuje Państwa do opłacenia załączonej faktury. Zwrot publikacji na koszt własny. Dodatkowe informacje pod numerem telefonu: 022 559-36-00~06, 559-36-83.

Proszę o przesyłanie mi **bezpłatnych informacji o nowościach Wydawnictwa** z następujących dziedzin:

Budownictwo i nieruchomości Ochrona środowiska Przemysł Prawo i zarządzanie Zamówienia publiczne

Firma/Instytucja: ..... NIP: _ _ - _ - _

Adres: ..... Stanowisko: .....

Imię i nazwisko: ..... Branża: .....

Telefon: ..... Faks: ..... e-mail: .....

Liczba pracowników: 1-20 21-100 101-200 powyżej 200 **ODF 11/2007**

Data: __ - __ - 2006 r. Pieczęć/podpis .....

Dobrowolnie wyrażam zgodę na otrzymywanie informacji handlowych drogą elektroniczną oraz na przetwarzanie moich danych osobowych przez Wydawnictwo Verlag Dashofer Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie przy ul. Senatorskiej 12 w celu realizacji mojego zamówienia, jak również w celach marketingowych. Wydawnictwo zapewnia prawo do wglądu i zmiany swoich danych osobowych.

Data: __ - __ - 2006 r. Podpis: .....